

<http://www.centartolerancije.hr>
info@centartolerancije

Edukacijski seminar II / druga tematska cjelina

„ANTISEMITIZAM, HOLOKAUST I STRADANJA: Prošlost u sadašnjosti”

webinar / ZOOM/ 27.04.2022.

Centar za promicanje tolerancije i očuvanje sjećanja na holokaust ovaj će jednodnevni edukacijski seminar realizirati 27. travnja 2022. godine, povodom obilježavanja proboja iz logora Jasenovac, koji se dogodio 22.04.1945., kada je 800 preostalih logoraša pokušalo proboj, a njih 102 je u tom proboju uspjele pobjeći.

Druga tematska cjelina seminara nosi naslov:

„HOLOKAUST I STRADANJA U KULTURNOM STVARALAŠTVU”

Način izvođenja: online/webinar

Polaznici:

- a) učitelji, nastavnici, profesori hrvatskog jezika, likovne i glazbene kulture, povijesti, etike, vjeronauka, građanskog odgoja, novinarstva u osnovnim i srednjim školama
- b) urednici i novinari medijskih izdavačkih kuća, tiskanih i elektronskih medija
- c) studenti povijesti, povijesti umjetnosti, pedagogije, psihologije, politologije, komparativne književnosti, kroatistike, sociologije, novinarstva, komunikologije i vjeronauka na fakultetima

Način realizacije: izlaganja eminentnih stručnjaka praćena odgovarajućim prezentacijama i raspravama

Ciljevi koji se postižu provedbom predloženog programa:

Cilj seminara je u današnjim, suvremenim društvenim, kulturnim i političkim hrvatskim prilikama i okolnostima, pridonijeti cjelovitijoj i kvalitetnijoj obradi ovih tema unutar postojećih kurikuluma u odgojnom procesu te točnom i istinitom interpretiranju, komentiranju, publiciranju i prezentiranju onih povijesnih i kulturoloških činjenica i etičkih postulata o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima za vrijeme Drugog svjetskog rata u Europi i Hrvatskoj, čija površna ili društveno neodgovorna interpretacija podržava ili pogoduje reviziji suvremene hrvatske povijesti, izaziva nepotrebne društvene tenzije i podjele u sadašnjosti, a ničim ne pridonosi budućnosti, što više, značajno otežava integraciju hrvatskog društva u moderne europske društvene, političke, kulturne i znanstvene tokove.

U tom smislu, cilj je upoznati i dodatno educirati navedene društveno odgovorne skupine o potrebama i vrijednostima točnog i argumentiranog prenošenja i prikazivanja istine o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima u hrvatskom obrazovnom sustavu, medijskom prostoru i hrvatskom javnom mnijenju.

Sadržaj:

Druga tematska cjelina edukacijskog seminara „Antisemitizam, holokaust i stradanja: Prošlost u sadašnjosti” posebno će se i sustavno baviti tretmanom holokausta i stradanja u kulturnom stvaralaštvu. Za ovakvu vrstu seminara i ovako definirane ciljne skupine najprikladnijim smatramo upoznavanje polaznika sa dosezima, rezultatima, uspjesima i ograničenjima tretiranja holokausta i stradanja na području europskog i hrvatskog filma, filmske i kazališne umjetnosti, na području svjetske, europske i hrvatske književnosti, na području europske i hrvatske glazbene i likovne umjetnosti.

Seminar pridonosi sadržajnijem činjeničnom komentiranju i prikazivanju holokausta i stradanja a svojim edukacijskim pristupom detaljno i ilustrativno, suvremenim medijskim izričajima, edukacijskim i obrazovnim metodama i tehnikama, plastično približava prisutnost sadržaja i poruka holokausta i stradanja u navedenim područjima kako u europskom i kulturnom stvaralaštvu tokom zadnjih sedamdeset godina, tako i u suvremenosti.

Za ovu tematsko/programsku cjelinu predviđena su izlaganja, filmske, književne, glazbene i likovne ilustracije sa raspravom, u izlaganju slijedećih predavača:

Daniel Rafaelić, povjesničar filma i filmski kritičar

dr. sc. Snježana Banović, kazališna redateljica, spisateljica i profesorica na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu

Tvrtko Klarić, prevoditelj

dr.sc. Barbara Vujanović, povjesničarka umjetnosti, viša kustosica "Ateliera Meštrović", Zagreb

Tonči Bilić, dirigent, predsjednik Hrvatske glazbene mladeži

Teme izlaganja:

1. Filmska propaganda u kinematografiji nacističke Njemačke i NDH

Zloglasni slučaj filma "Židov Süß"

(Daniel Rafaelić, povjesničar filma i filmski kritičar)

Zloglasni film Veita Harlana *Židov Süß (1940.)* godinama je izučavan kao jedan od ključnih programatskih nacističkih filmova koji su pozivali na progon Židova u Njemačkoj. Malo se, međutim, pažnje poklanjalo njegovom odjeku kod ustaških vlasti kao i njegovom kino životu u NDH.

U predavanju će se, uz obilje filmskog igranog i dokumentarnog materijala, detaljno analizirati kako je sniman i reklamiran ovaj film, korišten kao propagandno antisemitsko oruđe u Njemačkoj i njezinim satelitima, kojim se propagandnim filmskim tehnikama služio i kako je do danas ostao zabranjen za javno prikazivanje.

Kroz ovaj, svojevrsni *case-study*, predavanje će pružiti pregled kinematografije i propagande III. Reicha kao i jedinstveni uvid u plakate, reklamne letke i dokumente koji ocrtavaju povijest recepcije ovog filma od vremena njegovog nastanka do danas. Kombinacijom dijelova igranih i dokumentarnih filmova ali i filmskih žurnala te arhivskog materijala, ispričat će se priča o filmu kojeg je danas više nego ikad važno proučavati.

U sklopu ovoga predavanja posebno ćemo u obliku svojevrsne radionice sagledati filmski tretman i filmski dokumentaristički pristup temi ustaškog koncentracijskog logora Jasenovac i događajima u njemu. To će nam omogućiti analiza ulomaka triju dokumentarnih filmova hrvatskih autora: "Jasenovac", Gustava Gavrina i Koste Hlavatyja, "Jasenovački memento" Bogdana Žižića i "Potomci Mojsije Rosenberga: Stradanje Židova 1941 - 1945 " Branka Ištvančića.

2. Zagrebačko kazalište kao središnje mjesto kulturne revolucije u NDH

(dr. sc. Snježana Banović, kazališna redateljica, spisateljica i profesorica na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu)

Predavanje će se baviti osnovnim postulatima *duboke kulturne revolucije* koja je kao i cjelokupna društvena djelatnost u Nezavisnoj državi Hrvatskoj morala biti uređena prema *Ustaškim načelima*, temeljnom programatskom dokumentu koji je 1933. u emigraciji sastavio sam Ante Pavelić. Cilj te korjenite preobrazbe bio je potpuna promjena na području duhovnog, moralnog i intelektualnog života, sve u sklopu zamišljene kulturne politike stvaranja i preoblikovanja *novih ljudi* u čemu se Kazalište, zbog svog prosvjetnog i propagandnog karaktera u neposrednom utjecaju na veliki broj ljudi, nalazilo na najvišem mjestu sustava preobrazbe novoga društva.

Bit će nadalje riječi o djelovanju Mile Budaka, vodećega kulturno-političkog ideologa režima kojem je kazalište bilo *prvo kulturno mezinčje*, no i sam je ubrzo uvidio da kazališni poslovi, osim željene vedrine i zanosa u sebi nose otpor i svojevoljnost umjetnika. Spomenut će se i njegov intendant Dušan Žanko za kojeg je kazalište bilo nositelj novoga ustaškoga duha u kojem je količina ne-hrvatskih elemenata na sceni, oko nje, ali i u gledalištu, morala biti svedena na minimum što je naročito tijekom 1941. bilo povezano s represijom režima u kojoj su i neki najmlađi članovi ansambla Drame izgubili živote.

Što se Poglavnika tiče, za njega je kazalište moralo biti na visini i predstavljati njega i njegovu državu pred cijelim svijetom. U početku je tako i bilo: slavljenički duh, spektakularne predstave, zahtjevne turneje i eskapističke zabave, no, postupno je taj glomazni i skupi mehanizam utemeljen na strahu i konformizmu počeo pucati te je borba pojedinaca za autonomiju umjetničkog *creda* bivala sve jača.

Iako je dramski prvak Vjekoslav Afrić, ujedno i vođa skupine koja je prva iz Kazališta pobjegla u partizane oformivši Kazalište narodnoga oslobođenja Jugoslavije, na vijest o dolasku ustaša na vlast zapisao *Adio pameti, vidimo se nakon rata*, ona se u kazalištu ni tada nije mogla do kraja ostvariti. Stoga će biti riječi i o onim umjetnicima koji su tijekom tzv. *komesarske faze* u razvoju hrvatskoga kazališta (1945. – 1949.), a nakon osuda na Sudu časti snosili posljedice zbog *suradnje s okupatorom*.

U razdoblju koje slijedi, ustaška će kulturna revolucija, a s njome i ona kazališna, biti desetljećima prešućivana, a jedina obrađivana tema bit će djelovanje umjetnika u partizanskim umjetničkim formacijama u čemu će prednjačiti obilježavanja važnih datuma i života žrtava koje su pale u borbi za oslobođenje od fašizma. S druge strane - naročito od devedesetih - pojavit će se autori koji će ustvrditi da je ustaški režim bio tolerantan na polju kulture. Ta tvrdnja nije točna, kao što nije točna ni tvrdnja nekih marksističkih ideologa koji tvrde da se u tome razdoblju u hrvatskom kazalištu nije dogodilo ništa umjetnički relevantno. Samo već letimičan pogled na dokumente i fotografije koji će biti prikazani na predavanju govori protiv jednih i protiv drugih.

Izlaganje će se dotaknuti osobnih priča i sudbina velikih, znanih i zaboravljenih hrvatskih glumaca, redatelja, skladatelja i dirigenata koji su u ovom razdoblju djelovali u HNK u Zagrebu.

3. Holokaust i stradanja u svjetskoj književnosti

Analiza djela Prima Levija, Jeana Ameryja i Imre Kertesza

(Tvrtko Klarić, prevoditelj)

Prikaz holokaust i stradanja na ovom seminaru ćemo analizirati kroz predavanje, sa ilustracijama i čitanjem pojedinih ulomaka, djela trojice istaknutih književnika - talijanskog kemičara i književnika Primo Levija, čovjeka koji je preživio holokaust, austrijskog esejiste Jean Ameryja, pravim imenom Hanns Chaim Mayer, sudionika francuskog Pokreta otpora, deportiranog u Auschwitz i Imre Kertesza, nobelovca, mađarskog književnika, novinara i prevoditelja židovskog porijekla.

Predavanje će se baviti interpretacijom i porukama Levijevih memoara "Zar je to čovjek?", pričama „Periodni sustav“, književno - filozofskim esejima "Utopljenici i spašeni", potom Ameryjevim "S onu stranu krivnje i zadovoljštine", te Kertesзовim romanima "Čovjek bez sudbine" i "Fijasko".

4. Holokaust i stradanja u likovnoj i vizualnoj umjetnosti

(dr.sc. Barbara Vujanović, povjesničarka umjetnosti, viša kustosica Atelijera Meštrović, Zagreb)

Predavanje će dati pregled zlorabe likovne, odnosno vizualne umjetnosti u ideološke svrhe poticanja genocida i holokausta nad Židovima. Od staroga i srednjega vijeka do pomno osmišljene propagande 20. stoljeća, stvaraju se prikazi sukoba, represije i negativne konotacije židovske kulture i identiteta. Prezentacija će se osvrnuti na izložbe *Entartete Kunst (Izopačena umjetnost)*, održanu u Münchenu 1937. godine, i *Židovi: izložba o razvoju židovstva i njihovog rušilačkog rada u Hrvatskoj prije 10. 4. 1941. rješenje židovskog pitanja u N.D.H.*, priređenu 1942. u Zagrebu, te na druge primjere zlorabe vizualnih medija uoči i tijekom Drugoga svjetskog rata, kojima se na sličan način i danas služe određene neonacističke, rasističke i antimigracijske skupine u Europi i SAD-u. Analizirat će se i neki od radova modernih i suvremenih hrvatskih umjetnika, poput Ivana Meštrovića i Zlatka Boureka, koji tematiziraju holokaust i židovsku tradiciju, kao i primjeri komemoriranja holokausta u skulpturi i arhitekturi druge polovice 20. i početka 21. stoljeća. U tom smislu, istaknut će se praksa postavljanja *kamena spoticanja* (njem. *Stolpersteine*), koje je Centar za promicanje tolerancije i očuvanje sjećanja na holokaust 2020. godine pokrenuo u Zagrebu.

5. Holokaust i glazba

(Tonči Bilić, dirigent, predsjednik Hrvatske glazbene mladeži)

Glazba je od najdavnijih vremena bila povezana uz rituale, obrede, uz Eros i Thanatos, uz ljubav i smrt. Kako se društvo razvijalo tako se i glazba mijenjala, ali nešto je uvijek ostajalo isto. Skladatelji i velike teme. Predavanje „Holokaust i glazba” bit će popraćeno zvučnim primjerima koji će zahvatiti razdoblje od Francuske revolucije do današnjih dana, te kroz djela velikih skladatelja, katkad posredno (Beethoven, Wagner), a onda i izravno (Schoenberg, Šostaković, Messiaen) predstaviti glazbu u kojoj HOLOKAUST dobiva značenje i kontekst od korijena i začetka pa do svjedočenja i vapaja. Dakako sve kroz umjetničku glazbu modernog doba.

To znači da ćemo temu sagledati kompleksno, slušajući ilustracije i ulomke, od simfonija "Eroice" i "V. simfonije u C molu, kantate "Preživjeli iz Varšave" i "Babi Yara" do "Kvarteta za kraj vremena".

U predavanju ćemo se i dotaknuti dva primjera iz Hrvatske, točnije humanističkog opusa hrvatskog skladatelja Stanka Horvata koji je na stihove I. G. Kovačića i Maka Dizdara uglazbio poemu *Jama* i pjesmu *Kolo bola* te recentnog uprizorenja opere *Brundibár* - židovskog češkog skladatelja Hansa Krása s libretom Adolfa Hoffmeistera, koju su u originalu izvodila djeca Theresienstadta, koncentracijskog logora u okupiranoj Čehoslovačkoj. Hrvatsku izvedbu opere producirao je Centar za promicanje tolerancije i očuvanje sjećanja na holokaust.

O predavačima:

Daniel Rafaelić, povjesničar filma, diplomirao povijest na Filozofskom fakultetu. Radio u Hrvatskoj kinoteci-Hrvatskom državnom arhivu kao filmski arhivist. Istraživač je hrvatske i svjetske povijesti filma. Pronašao je filmove Oktavijana Miletića „Kroatisches Baurenleben” i „Agram, iz 1943. i 1944. godine. Suradnik je na Akademiji dramske umjetnosti i Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Autor je knjige „Kinematografija u NDH”. Zaslužan je za DVD izdanje hrvatskog igranog filma „Lisinski” iz 1944. godine.

dr. sc. Snježana Banović, kazališna redateljica, teatrologinja, spisateljica i profesorica na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Diplomirala na Akademiji dramske umjetnosti u klasi prof. Gergija Para. Usavršavala se na brojnim stipendijama u inozemstvu od čega treba izdvojiti Fullbrightovu stipendiju na sveučilištu Yale u SAD. Ostvarila je niz režija diljem Hrvatske i nekoliko u inozemstvu. Bila je ravnateljica

Drame HNK Zagreb. Glavno su područje njezina rada i istraživanja povijesni i kulturno-politički razvoj nacionalnih kazališta i festivala u Hrvatskoj, te utjecaj politike na kulturu. Objavila je četiri teatrološke knjige: Država i njezino kazalište (2012.), Kazalište krize (2013.), Službeni izlaz (2018.) i Kazalište za narod (2020.).

Tvrtko Klarić, poznati hrvatski prevoditelj s talijanskog, urednik, izdavač i promicatelj djela Prima Levija, autora nekih od najvažnijih knjiga o holokaustu i svjedoka užasa Auschwitza. Preveo je Levijev roman „Zar je to čovjek”(1993.), zbirku tekstova „Traganje za korijenima - osobna antologija” (2007.), knjigu eseja „Utopljenici i spašeni” (2017.). Posljednjih godina svoju je prevoditeljsku, uredničku i izdavačku energiju usmjerio na klasika suvremene talijanske književnosti, pisca i pjesnika Errija De Lucu te objavio prvu knjigu Errijeve poezije na hrvatskom jeziku „Potkožne tetovaže”.

dr.sc. Barbara Vujanović, povjesničarka umjetnosti, viša kustosica u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. Diplomirala povijest umjetnosti i francuski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu. Autorica i koautorica izložbi Ivana Meštrovića i Augustea Rodina priređenih u Hrvatskoj, Poljskoj, Švedskoj, Velikoj Britaniji i Sloveniji. Autorica je projekta *MEŠTART* u sklopu kojeg se od 2010. godine u Atelijeru Meštrović i u Galeriji Meštrović priređuju izložbe suvremenih autora, s ciljem aktualizacije i novoga čitanja opusa Ivana Meštrovića. Autorica je knjige „Meštrovićev znak u Zagrebu” (2017.) te koautorica knjige „Ivan Meštrović i Česi: primjeri hrvatsko-češke kulturne i političke uzajamnosti” (2018.). Redovito objavljuje kritike te stručne tekstove u novinama, časopisima te stručnoj periodici.

Tonči Bilić, dirigent, predsjednik Hrvatske glazbene mladeži, diplomirao na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi profesora Pavla Dešpalja. Kao student imao je dirigentski debi u HNK Zagreb sa multimedijalnim projektom „Osman”. Na Splitskom ljetu dirigirao je Wagnerovog „Letećeg Holandeza”, u HNK Rijeka dirigirao je „Nabuccom”, „Traviatom”, „Rigolettom”. Suradivao je sa Simfonijskim orkestrom HRT-a, Zagrebačkom filharmonijom, radio sa uglednim orkestrima u Beču, Bratislavi, Budimpešti, Wroclawu. Bio je intendant HNK u Splitu i umjetnički direktor „Splitskog ljeta”.

Vrijeme trajanja: od 8,30 do 14,35 sati
izlaganja, prezentacije, filmske, glazbene i književne građe, rasprave

link za registraciju polaznika:

https://us06web.zoom.us/webinar/register/WN_Io0GuFoKRmCg2BRmwrIh1A

Program se realizira u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency